

Interne partijdemocratie in Noord en Zuid

Door: Jeroen Mimpen

De Nederlandse verkiezingsstrijd is in volle gang en de interne verkiezingen zijn inmiddels al weer redelijk afgerond. De interne partijdemocratie heeft weer een grote verscheidenheid aan verschillende democratische instrumenten laten zien. D66 laat haar kandidatenlijst volledig samenstellen door haar leden, de VVD kiest haar lijsttrekker nu zelfs via Internet en post, en het nieuwe Eén NL van Marco Pastors doet niet eens aan leden, laat staan verkiezingen. Maar hoe staat het eigenlijk met de interne partijdemocratie in onze zuiderburen in Afrika en Latijns-Amerika? En wat kan de Nederlandse rol hierin zijn?

Interne partijdemocratie

Interne partijdemocratie, misschien goed om eerst eens af te vragen wat dat eigenlijk is. De kern van democratie kan gezien worden als representatie in besluitvorming op basis van het kiezen van vertegenwoordigers en participatie. Interne partijdemocratie bestaat hiermee uit inputfactoren (het kiezen van vertegenwoordigers en kandidaten), throughputfactoren (participatie van de leden, bijvoorbeeld bij de totstandkoming van een verkiezingsprogramma), en outputfactoren (zorg voor vertegenwoordiging van de leden in uiteindelijke uitkomsten). Deze drie dimensies kunnen gezien worden als de kern van de interne partijdemocratie. Belangrijk hierbij is dat de officiële regeltjes niet alles zeggen, maar dat de politieke partijcultuur bepalend is voor de uiteindelijke vormgeving van de interne democratie.

In Nederland zie je dit overal in verschillende mate terug, afhankelijk van de specifieke context van de partij. De progressieve leden van D66 zijn soms al beledigd doordat ze een advies wordt opgedrongen, terwijl de aanhangers van Marco Pastors, wijlen Pim Fortuijn, en ook de conservatieve SGP veel makkelijker een hiërarchische sturing in de samenstelling van de kandidatenlijst accepteren. Andere partijen, zoals GroenLinks en CDA kiezen weer voor een tussenvorm waarin de leden achteraf nog wel enige invloed uit kunnen oefenen op de van bovenaf voorgestelde kandidatenlijst. De interne partijcultuur en daarmee samenhangende preferenties van leden en kader dragen zorg voor een andere verdeling in democratische input, throughput en output, om toch een acceptabele en noodzakelijke vorm van representativiteit te behalen.

Onze zuiderburen

In ontwikkelingslanden gaat het eigenlijk net zo. Een structuur als die van Eén NL komt maar al te vaak voor. Marco Pastors, de charismatische leider, weet een aantal mensen achter zich te scharen, onder meer op basis van zijn persoonlijkheid en uitspraken. Interne democratie wordt hier vooral vormgegeven in de vorm van output: de leider zegt wat de aanhang wil horen, en leden en verkiezingen zijn daarbij niet van belang. Die zorgen alleen maar voor storing in de eenheid en efficiëntie. Doneren kan wel, maar dan alleen op de persoonlijke rekening van de grote leider. Hoewel in Nederland een dergelijke partij zich alleen (nog) maar tijdelijk of in de marge weet te manifesteren is dit aan de orde van de dag in vele Afrikaanse landen.

De grotere partijen in Nederland laten min of meer directere invloed van de leden zien. In eerste instantie is dat prima, en weinig mensen hebben daar grote bezwaren tegen. Toch zijn er een aantal gevaren bij het meer inzetten van inputdemocratie, ofwel directe interne verkiezingen. Dat heeft men kunnen zien bij de VVD als ook bij D66. Men zag in meer of mindere mate twee kampen ontstaan: Van der Laan versus Pechtold, en Rutte versus Verdonk. Deze tweestrijd is in beide gevallen relatief goed verlopen waarbij de partij na de tweestrijd redelijk bij elkaar bleef. Zo kwam Verdonk netjes op plaats 2 terecht en werd een aantal mensen uit het kamp van Van der Laan nauw betrokken bij de D66-campagne. Natuurlijk werden vriendjes ook beloond, maar in ieder geval werd nog wel een poging gedaan de top enigszins representatief te houden.

In ontwikkelingslanden gaat dit vaak anders. Waar partijen hier vaak redelijk stabiel zijn en een lange historie hebben, zie je een aantal andere landen continu nieuwe partijen groeien en hergroeperen. Politieke partijen zijn vaak minder belangrijk dan hun leiders en als een bepaalde belangrijke persoon een interne verkiezing verliest, is de kans groot dat deze leider met (regelmatig op etniciteit of regio gebaseerde) achterban en al de partij verlaat. In Zambia is dit bijvoorbeeld voor vrijwel alle partijen een constante dreiging geweest bij de laatste interne verkiezingsmomenten. In een dergelijke context zul je een instrument als interne verkiezingen dus wellicht anders in moeten zetten als in Nederland, omdat een bepaalde mate van stabiliteit in politieke groeperingen gewenst is om als kiezer overzicht en vertrouwen te houden ten aanzien van de politiek.

Maatwerk

Voor een geschikte vorm van interne partijdemocratie is dan ook geen uniform framework te bedenken wat in elke context zal gaan werken. In een land als Zambia is het misschien wel beter om meer in te zetten op interne consensusvorming, eventueel gecombineerd met verkiezingen, waarbij vooraf al een aantal posten zijn toebedeeld aan de verliezers. Waar in Nederland een dergelijke handelswijze al snel als achterkamertjespolitiek bestempeld wordt, zou het in een andere context wel eens een essentieel middel kunnen zijn om de eenheid van politieke partijen te bewaren en tegelijkertijd een instrument als interne verkiezingen toch in te kunnen zetten.

Een ander gevaar bij politieke organisaties in sommige landen is wellicht de dreiging van kaping van je politieke partij door bewegingen die helemaal niet zo veel ophebben met de heersende politieke ideeën in de partij. In landen waar ideologie en politieke inhoud soms een minder grote rol hebben dan personen en relaties, lijkt het een reëel gevaar dat leiders en groeperingen van buiten snel macht binnen een partij kunnen krijgen waarmee de politieke inhoud van een partij snel kan veranderen. Onze partnerorganisatie in Colombia bijvoorbeeld, de *Unión Colombiana de Jóvenes Demócratas*, is zeer terughoudend in het toelaten van nieuwe leden omdat ze wel zeker willen weten dat zij de ideeën van de organisatie onderschrijven. Een onderdeel van een goed werkende democratie is daarmee ook het bewaren van de eenheid en stabiliteit in een zeer veranderlijke omgeving.

Internationale samenwerking

In internationale samenwerking zullen deze contextuele verschillen continu aandacht moeten blijven krijgen. Zij dienen als uitgangspunt om vervolgens te zoeken naar vormen van interne partijdemocratie die werkbaar zijn maar misschien wel een heel andere verdeling van input-, throughput- en outputfactoren van democratie in kunnen houden. Wat in eerste

instantie weinig democratisch lijkt, is misschien wel niet veel meer dan een aanpassing van onze democratische normen aan een complexere politieke context. In politieke samenwerkingsverbanden als ons eigen *Cool Colombia*-project, maar ook het Instituut voor Meerpartijendemocratie (IMD) zal deze focus dan ook continue aandacht behoeven en zal men moeten werken aan een meer strategische benadering van interne democratiebevordering.